

(XII) Post figuram sequitur color. De colore rerum multum disserere opus non est, cum ipse visus probet quantum naturæ decoris additur, cum tam variis distincta coloribus adornatur. Quid luce pulchrius, quæ cum colorem in se non habeat, omnium tamen colores rerum ipsa quodammodo illuminando colorat? Quid jucundius ad videndum cœlo cum serenum est, quod splendet quasi sapphirus; 821a et gratissimo quodam suæ claritatis temperamento visum excipit et demulcet aspectum? Sol sicut aurum rutilat, luna pallet quasi electrum, stellarum quædam flammeo aspectu radiant, quædam luce rosea micant, quædam vero alternatim nunc roseum, nunc viridem, nunc candidum fulgorem demonstrant. Quid de gemmis et lapidibus pretiosis narrem, quorum non solum efficacia utilis, sed aspectus quoque mirabilis est? Ecce tellus redimita floribus, quam jucundum spectaculum præbet, quomodo visum delectat, quomodo affectum provocat? Videmus rubentes rosas, candida lilia, purpureas violas, in quibus omnibus non solum pulchritudo sed origo quoque mirabilis est. Quomodo scilicet Dei sapientia de terræ pulvere talem producit speciem. Postremo super omne pulchrum viride, quomodo animos intuentium rapit, quando vere novo nova quadam vita germina prodeunt, et erecta sursum in spiculis suis quasi deorsum morte calcata ad imaginem futuræ resurrectionis in lucem pariter erumpunt.

Sed quid de operibus Dei loquimur, cum etiam humanæ industriæ fucos adulterina quadam specie fallentes oculos tantopere miramur?

(XIII) Post speciem de qualitate rerum disserere debemus; ob hoc providentia Creatoris tam diversas qualitates rebus indidit, ut omnis sensus hominis sua oblectamenta inveniat. Aliud percipit visus, aliud auditus, aliud odoratus, aliud gustus, aliud tactus. 821c pascit pulchritudo colorum, suavitas cantilenæ demulcet auditum, fragrantia odoris olfactum, dulcedo saporis gustum, aptitudo corporis tactum. Et quis omnes delicias sensuum enumerare queat? Quæ tam multiplices sunt in singulis, ut si quis quemlibet sensum per se consideret, quemlibet per se ditatum putet.

Quot enim oblectamenta oculorum in diversitate colorum monstravimus, tot oblectamenta aurium in varietate sonorum invenimus. Inter quæ prima sunt dulcia sermonum commercia, quibus homines

3.3.2 O barvě (XII) Po tvaru následuje barva. O barvě věcí není třeba zvlášť obsáhle pojednávat, protože sám zrak dosvědčuje, jak je příroda zkrášlena tím, že je rozrůzněna a ozdobena rozmanitými barvami.⁴⁸ Co je krásnější než světlo, které ač samo nemá barvu, přece svým svitem jakoby propůjčuje barvy všem věcem! Co je příjemnější na pohled než nebe, je-li jasné a skví se jako safír, půvabnou mírností své záře přitahuje zrak a laská pohled! Slunce červenavě svítí jako zlato, luna vydává bledé světlo jako elektron, některé hvězdy planou ohnivým svitem, jiné se mihotají růžovou září, jiné pak ve svém svitu přecházejí z růžova do zelena a do běla.⁴⁹ Co říci o gemách a drahých kamenech, které mají nejen užitečné účinky, ale jsou i podivuhodné na pohled?⁵⁰ Jak nádhernou podívanou skýtá země ověšená květinami, jak těší na pohled, jak rozněcuje cit! Rudé růže, bělostné lilie, nachové fialky⁵¹ nejsou podivuhodné jen svou krásou, ale i svým původem: jak jen totiž Boží moudrost může z prachu vytvořit tak krásný vzhled? A konečně nadevše krásná zeleň uchvacuje ducha těch, kdo se na ni dívají, když s novým jarem všechno klíčí jakýmsi novým životem, raší vzhůru, svými výhonky jakoby pošlapává smrt a jako obraz budoucího vzkříšení se dere ke světlu!⁵²

Proč ale mluvíme o Božích dílech, když tolik obdivujeme i pozlátka vytvořená lidskou příčinlivostí, která svým svůdným vzhledem klamou oči?⁵³

3.4 O jakosti (XIII) Po vzhledu musíme pojednat o jakosti. Prozřetelnost tvůrce dala věcem tak rozličné kvality proto, aby každý z lidských smyslů našel své potěšení. Něco jiného vnímá zrak, něco jiného sluch, něco jiného čich, něco jiného chuť a něco jiného hmat. Zrak se pase na kráse barev, líbezná píseň těší sluch, lahodná vůně čich, sladkost chuť, ladnost těla hmat.⁵⁴ Kdo by mohl vypočítat všechny smyslové radosti? Jsou u jednotlivých smyslů tak mnohotvárné, že uvážíme-li každý zvlášť, bude se nám zdát, že byl každý zvlášť obdarován.

Tak mnohá potěšení, jaká jsme ukázali pro oči v rozmanitosti barev, nacházíme pro uši v rozmanitosti zvuků. Na prvním místě k nim patří přívětivé rozmlouvání, v němž si lidé vzájemně sdělují

ad invicem suas voluntates communicant, præterita narrant, præsentia indicant, futura nuntiant, occulta revelant, adeo ut si his careat vita humana, bestiis comparabilis videatur. Quid autem contentus
821d avium? Quid humanæ vocis melos jucundum? Quid dulces modos sonorum omnium commemorem? Quia tam multa sunt harmoniæ genera, ut ea nec cogitatus percurrere, nec sermo facile explicare possit, quæ tamen cuncta auditui serviunt et ad ejus delicias creata sunt.

Sic est de olfactu. Habent thimiamata odorem suum, habent unguenta odorem suum, habent rosaria odorem suum, habent rubeta, prata, tesqua, nemora, flores odorem suum, et cuncta quæ suavem præstant fragrantiam et dulces spirant odores, olfactui serviunt et in ejus delicias creata sunt.

Eodem modo gustus et tactus varia habent oblectamenta, quæ ex similitudine priorum satis perpendi possunt.

822a (XIV) De immensitate creaturarum et de pulchritudine earum quomodo potuimus, non quomodo debuimus, locuti sumus; nunc restat, ut ad considerandam earumdem utilitatem transeamus. Utilitas rerum quatuor complectitur: necessaria, commoda, congrua et grata.

Necessarium unicuique rei est, sine quo ipsa subsistere commode non potest, utpote in victu hominis panis et aqua, in vestitu lanea sive pellicea, aut quælibet ejusmodi indumenta.

Commodum est, quod licet aliquando amplius delectet, sine ipso tamen vita duci potest, utpote in victu hominis poculum vini et esus carniæ; in vestitu byssus et sericum, vel quodlibet aliud mollius indumentum.

822b Aptum et congruum est, quod licet utentibus non prosit, ad utendum tamen convenit, quales sunt tincturæ colorum, pretiosi lapides, et quæcunque ejusmodi censentur.

Gratum est ejusmodi, quod ad usum quidem habile non est; et tamen ad spectandum delectabile, qualia sunt fortasse quædam herbarum genera et bestiarum, volucrum quoque et piscium, et quævis similia.

Sed dignum valde inquisitione est, quare Deus hæc creare voluit, quæ usui hominis (propter quem omnia fecit) non necessaria fore prævidit? Sed hoc citius cognoscetur, si causa et modus humanæ

svou vůli, vyprávějí minulé události, upozorňují na přítomné, oznamují budoucí a zjevují skryté věci. Bez něho by se lidský život podobal zvířecímu. Mám dále připomínat koncert ptáků, líbeznou píseň lidského hlasu, sladké melodie všech zvuků, když přece existuje tolik druhů harmonie, že je nelze v myšlenkách proběhnout ani snadno vyložit slovy? Toto vše slouží sluchu a bylo stvořeno k jeho potěšení.⁵⁵

Podobně u čichu: aromatické látky mají svou vůni, masti mají svou vůni, růžové zahrady mají svou vůni, ostružiní, louky, pustiny, háje, květy⁵⁶ mají svou vůni a všechno, co vydává vůni a vydechuje vonné látky, slouží čichu a bylo stvořeno k jeho potěšení.

Právě tak chuť a hmat mají rozmanité rozkoše, které lze dostatečně ocenit podle toho, co bylo již řečeno.

4. O užitečnosti

(XIV) Promluvili jsme o nezměrnosti stvoření i jeho krásě tak, jak jsme to dokázali, ne jak by se slušelo. Nyní zbývá, abychom přešli k uvažování o jeho užitečnosti. Užitečnost věcí zahrnuje čtveř: nezbytné, příjemné, vkusné a půvabné.⁵⁷

Nezbytné je pro každou věc to, bez čeho nemůže dobře existovat, jako v lidské stravě chléb a voda, v oblečení vlněný, kožený či podobný oděv.

Příjemné je to, co sice někdy těší více [než nezbytné], bez čeho se však život obejde, jako v lidské stravě pohár vína a masitý pokrm, v oblečení kment a hedvábí či jiný měkký oděv.⁵⁸

Ladné a vkusné je to, co sice uživatelům neprospívá, co však užít lze, jako barviva, drahé kameny a jiné věci toho druhu.

Půvabné je konečně to, co se sice nehodí k užívání, co ale na pohled těší, jako jsou snad některé druhy rostlin a zvířat, ptáků a ryb a podobně.

Stojí však rozhodně za zkoumáním, proč chtěl Bůh stvořit i to, o čem předem věděl, že to pro potřeby člověka (kvůli kterému stvořil všechno ostatní) není nezbytné. Snáze to pochopíme, zvážíme-li příčinu a způsob stvoření člověka. Bůh stvořil člověka pro sebe, všechno ostatní pro člověka. Člověka stvořil pro sebe ne proto, že by ho sám potřeboval, ale aby sám sebe člověku daroval a člověk se